

'De Engelsche zender'

Deel XII uit de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'
Door Henk G. Westland, luitenant-kolonel b.d.

De marechaussees Bos en Olde Hengel zijn in de kost bij weduwe Gantvoort in Apeldoorn. Op 5 mei 1944 wordt op dit kostadres een radiotoestel in beslag genomen en mevrouw Gantvoort gearresteerd. Enkele dagen later volgt in opdracht van de gewestcommandant, de fanatieke nationaalsocialist Feenstra, ook de arrestatie van beide marechaussees. Olde Hengel zal het concentratiekamp niet overleven.

Henk Olde Hengel, 1943 (als wachtmeester der Staatspolitie)

In het gezin van politieman Gerhard Olde Hengel, wonend in het dorp Hatert*) wordt op 12 januari 1918 zoon Henk geboren. Het gezin met vier kinderen verhuist drie jaar later naar Oldenzaal, waar echter vader in 1925 komt te overlijden. Henk volgt drie jaar de Ambachtschool en gaat als machinebankwerker aan de slag. Zijn dienstplicht van elf maanden vervult hij bij het 11e Regiment Infanterie in Nijmegen; als dienstplichtig korporaal gaat hij in maart 1939 met groot verlof en pakt zijn werk weer op.

Met het oog op de dreigende oorlog in Europa mobiliseert ons land op 28 augustus 1939 en per die datum verbindt Henk zich als beroepsmilitair voor dienst bij het Korps Politietroepen (PT). Vijf maanden duurt zijn opleiding bij de Depotcompagnie in Nieuwersluis en daarna krijgt korporaal Olde Hengel een plaatsing bij de groep PT te Neerbosch*). Nederlandse troepen hebben hun stellingen betrokken, zo ook 11 Grensbataljon dat belast is met de verdediging van het noordelijk deel van de Maas-Waalstelling. Olde Hengel wordt op 14 maart bij het detachement PT van dit bataljon geplaatst, welk detachement verantwoordelijk is voor de vernieling van de brug en sluisen van Weurt. Na vuurcontact met de Duitse troepen worden de bruggen over het Maas-Waalkanaal in de vroege morgen van 10 mei 1940 opgeblazen. Over de persoonlijke belevenissen van Olde Hengel tijdens de meidagen en daarna zijn geen bijzonderheden bekend behalve dat hij per 15 juli met groot verlof gaat.

Veel oud-PT'ers gaan over naar de Marechaussee, zo ook Olde Hengel die op 19 augustus bij de 3e Divisie in Arnhem opkomt. Zijn eerste plaatsing is niet bekend, maar in januari 1941 maakt hij deel uit van de Brigade Tubbergen en per november 1942 van de Brigade Rijssen. Bij de grote politiereorganisatie van 1943 wordt hij per 1 maart aangesteld als wachtmeester der Staatspolitie en ingedeeld bij de 'Marechaussee (Gendarmerie)', groep en post Rijssen. Ter ondersteuning van de gemeentepolitie Apeldoorn is daar voor langere tijd een 'Detachement Apeldoorn' van de Marechaussee toegevoegd. Olde Hengel wordt in september 1943 in Apeldoorn gedetacheerd en gaat samen met zijn collega Ton Bos van de post Markelo in de kost bij de weduwe Gantvoort aan de Sumatrалаan. Half april 1944 is Olde Hengels detachering beëindigd en keert hij terug naar Rijssen. Vanaf 30 april volgt weer een detachering, nu bij de gemeentepolitie Oldenzaal.

In mei 1943 verkondigt de bezetter dat alle radiotoestellen in Nederland verbeurd zijn verklaard en moeten worden ingeleverd. Eerder werd al in juli 1940 bepaald dat 'ter bescherming van de Nederlandsche bevolking tegen onjuiste berichten' het verboden was naar zenders te luisteren van buiten het bezette gebied. Mevrouw Gantvoort levert haar radio niet in en 's avonds wordt er stiekem naar de Engelse zender geluisterd. Ook haar twee kostgangers luisteren mee, vaak vergezeld van collega's. Maar in de middag van 5 mei 1944 staan er plotseling twee politiemannen voor de deur. De NSB'er wachtmeester Oosterdijk tegen mevrouw

Marechaussee Bos, juli 1941

Mevr. Gantvoort met dochter, Apeldoorn 1950

Gantvoort: 'U begrijpt zeker wel, dat u verraden bent!', hij arresteert haar en neemt het radiotoestel in beslag. Ze wordt ondervraagd door korpschef majoor De Buck (NSB, SS), ingesloten en de volgende dag naar het Huis van Bewaring te Arnhem gebracht.

Wie heeft er nu verraad gepleegd? Ene Lientje heeft een relatie gehad met wachtmeester Oosterdijk en informeerde hem over illegale zaken in haar omgeving. Ze is sympathiserend lid van de NSB maar houdt dat wel geheim. Sinds april 1944 is ze in betrekking bij een familie wonend naast korpschef De Buck. Dit heeft De Buck voor haar geregeld: ze moest weg van haar vorige adres omdat ze zich daar verdacht had gemaakt. Lientje ontmoet nu ook regelmatig Karel (NSB), de wachtmeester-oppasser van De Buck en tevens portier op het politiebureau. Tijdens één van haar bezoeken aan het politiebureau vertelt ze dat bij de weduwe Gantvoort iedere avond een aantal marechaussees naar de Engelse zender luistert en ze noemt ook hun namen. Ze is daar zelf aanwezig geweest als metgezel van één van de op bezoek zijnde marechaussees, haar zwager!

Omdat er politiemannen bij de zaak Gantvoort betrokken zijn, informeert De Buck volgens de geldende richtlijnen telefonisch de autoriteiten, maar noemt alleen de namen van de

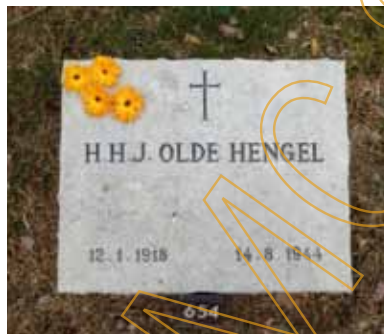
De beide mannen krijgen op 11 juli hun ontslag aangezegd en worden die dag overgebracht naar kamp Amersfoort, bestemd voor de *arbeitseinsatz* in Duitsland. Op 28 juli gaan ze op transport naar het *arbeiterziehungslager* Lahde, een klein kamp voor zo'n 600 tot 800 gevangenen, noordelijk van Minden gelegen. In zo'n *arbeiterziehungslager* verblijven de gevangenen doorgaans zo'n drie tot acht weken waarna tewerkstelling in de industrie volgt. In Lahde worden ze eerst weer in het gareel gebracht door mishandeling, het moeten kijken naar executies bij het morgenappel en hard werken in de bouw van de vlakbij gelegen krachtcentrale. Het arbeidsamt Minden bericht op 22 augustus aan de '*Einsatz Verbindungsstelle im Polizeil. Durchgangslager Deutsche Abteilung*' te Amersfoort dat '*Niederländer Hendrik Herman Oldenhengel, der für die Firma Esch Neckarelz bestimmt war, am 14.8.44 um 17.30 Uhr im Lager Lahde an Phlegmones-Angina verstorben ist*'. In 1946 verklaart Bos: 'Toen ik het concentratiekamp Minden verliet, was Olde Hengel al ziek tengevolge van ondergane mishandelingen. In Amersfoort klaagde Olde Hengel al over pijn aan zijn hart en last van zijn nieren. Hij had trouwens al voor zijn arrestatie klachten'.

De plaats van Henks graf blijft ondanks naspeuringen van diverse instanties onbekend. Zijn zuster Wilhelmina gaat dan in 1953 zelf maar op onderzoek uit en weet samen met een functionaris van de lokale *ambtsverwaltung* het graf te vinden op de begraafplaats van het nabijgelegen Bierde. Een jaar later zijn de resten van Henk Olde Hengel herbegraven op het Ereveld Loenen.

*) Hatert en Neerbosch zijn nu stadswijken van Nijmegen

Kamp Lahde (zicht op administratie- en wachtbarakken)

Grafsteen ereveld Loenen

kostgangers Bos en Olde Hengel. Later verklaart Oosterdijk hierover dat De Buck niet wilde dat het gehele Apeldoornse politiekorps in opspraak zou komen. Gewestcommandant Arnhem, de luitenant-kolonel Feenstra (NSB) draagt De Buck op beide marechaussees te arresteren en in Apeldoorn in te sluiten. Via de Oldenzaalse burgemeester Wuestink (NSB) wordt de commandant marechausseeafdeling Oldenzaal, opperluitenant Den Hamer (NSB) geïnformeerd. Olde Hengel moet zich in de avond van 8 mei melden in de marechausseekazerne te Oldenzaal. Daar wordt hij ontwapend en ingesloten door Den Hamer, en de volgende dag overgebracht naar Apeldoorn. Bos wordt op 9 mei in Apeldoorn aangehouden. Beiden worden ervan beschuldigd niet alleen te weten van de aanwezigheid van een radiotoestel, maar ook zelf geluisterd te hebben naar 'den Engelsche zender'. De *Ordnungspolizei* neemt de zaak over en de twee worden ingesloten in het Huis van Bewaring te Arnhem. Henk schrijft nog een verzoek aan Feenstra om hem vrij te laten, maar krijgt hier geen reactie op.

Mevr. Gantvoort is op 27 mei 1944 overgebracht naar kamp Vught en daar tot drie maanden gevangenisstraf veroordeeld. Ze mag op 5 augustus het kamp verlaten, maar treft bij thuiskomst een leeggeroofd huis aan. Ton Bos heeft na Lahde tot aan zijn bevrijding gewerkt in een vliegtuigfabriek in Nienburg aan de Weser. Na terugkeer in Nederland dient hij bij de Politieke Opsporingsdienst een klacht in tegen Feenstra. Het Bijzonder Gerechtshof te Arnhem veroordeelt Feenstra in andere aanklachten tot de doodstraf en op 29 augustus 1946 sterft hij voor een executiepeloton.

Lientje vlucht op Dolle Dinsdag, 5 september 1944 naar Duitsland, wordt bij terugkomst in Nederland gearresteerd en in 1948 veroordeeld tot acht jaar gevangenisstraf in een Rijkswerkinrichting (RWI). Ook korpschef De Buck vlucht op Dolle Dinsdag, wordt na de bevrijding gearresteerd en in 1948 in andere aanklachten veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes jaar in een RWI. In 1947 wordt afdelingscommandant Den Hamer o.a. schuldig bevonden aan de arrestatie van Olde Hengel en veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf in een RWI.

Fotoverantwoording: foto van Henk Olde Hengel beschikbaar gesteld door dhr. A.G.M. Olde Hengel; foto's van Ton Bos en mevr. Gantvoort ontvangen van dhr. R. Gantvoort; foto van Lahde komt uit de publicatie 'Das Arbeiterziehungslager Lahde'; foto van de grafsteen is van de auteur. Reageren? Uw reactie is welkom op het redactieadres of e-mail rechtstreeks aan de auteur op marechaussee4045@gmail.com.

colofon

Marechausee Contact is een uitgave van Stichting Marechausee Contact en verschijnt zes keer per jaar.

De realisatie is in handen van de SMC-commissie:
Redactie, voorlichting
en communicatie.

Redactie

Erik Boom
Roel Bouwman
Marion Broekhuizen-Klijnhout
Hardy Damen
Willem Geense
Frans Meijer
Jack Vlaming

Redactieadres

Weeshuiswal 9
4116 BR Buren
0344-571256
redactiemc@gmail.com

Vormgeving en druk

Ten Brink, Meppel

Wijzigingen van adresgegevens

Begunstigersadministratie SMC
Johan Frisoplein 23
8071 LX Nunspeet
0341-257129
c.dboom@chello.nl

Kopij volgend nummer

Voor informatie over het aanleveren van kopij graag contact opnemen met de redactie

Deadline

De deadline voor het inzenden van kopij voor de volgende uitgave van Marechausee Contact is 20 september 2013

inhoud

3	Observaties van de voorzitter
4	Nestelpennen, actuele berichten over de KMar
7	Agenda, activiteiten van en voor oud-marechausees
9	De geschiedenis van het Wapen
10	De oorlog in Korea van 1950 – 1953
12	Veteranenrubriek met allerlei informatie voor KMar-veteranen
15	Dienstplichtigen winnen vaantje, Nijmeegse Vierdaagse 1982
18	Deel XII van de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'
20	De autobiografie van Pieter-Jan Poulusse, deel 4
22	Reservisten bij het Trompetterkorps der Koninklijke Marechausee deel 2
23	SMC-Allerlei
26	Personalia
27	SMC-Informatie

Omslag:
KMar op Landelijke
Veteranendag 2013,
zie pagina 12.